

Research Paper

Rural Community Capital Framework and Its Role in Tourism Development (Case Study: Target Villages of Abhar Township)

Jamshid Einali^{1*}, Azam Bigdeli², Alireza Rabet³, Mohamad Taghi Boueini²

1- Associate Professor of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran

2. PhD Student of Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran

3. Assistant Professor of Socio-Economic Research, Agricultural and Natural Resources Researches and Education Center of Zanjan, Zanjan, Iran

Received: 9 March 2020

Accepted: 25 September 2020

PP:126-143

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

Rural Capital, Tourism Development, Tourism Target Villages, Zanjan Province

Abstract

Rural settlements as an open system have various forms of natural, economic, social, human, cultural and symbolic capital that play an important role in the development of tourism. As such, these funds are mainly classified into two groups of tangible and intangible resources. The purpose of this study is to investigate the role of local community capital in tourism development in target villages of Abhar Township (Zanjan province). The present research is an applied one and its method is descriptive-analytical and library and field methods have been used for data collection. The statistical population of the study consisted of 7 tourism target villages of Abhar Township which has 1268 households based on Population and Housing Census data (2016). Of these, 190 were selected using Cochran formula. The face validity of the questionnaire was evaluated by experts and the reliability of the variables was estimated 76% using Cronbach's alpha coefficient. Statistical tests such as t-test, regression and Kruskal-Wallis were used for quantitative analysis of data. The results show that community capital has a positive and significant impact on tourism development. So that the natural capital, social capital and cultural capital of tourism target villages with numerical mean values of (4.13), (4.08) and (4.06) respectively have played a decisive role in the development of tourism, respectively. And. Also in the regression fitting model, coefficient of determination is equal to (0.84) and indicates positive impact of local community capital on tourism development and natural (0.379), social (0.242), cultural (0.181) capital had the most impact on development. There is tourism. The results of Kruskal-Wallis test also showed that there is no significant difference at 95% level in local community capital except for cultural capital and constructed between sample villages and in villages of Darsajin and Qorveh due to having local community capital in the first and second place.

Citation: Jamshid Einali, Azam Bigdel, Mohamad Taghi Bouein (2021): Rural Community Capital Framework and Its Role in Tourism Development (Case Study: Target Villages of Abhar Township). Journal of Regional Planning, Vol 11, No 4, PP:127-143

DOI: 10.30495/JZPM.2021.24357.3596

*Corresponding author: Jamshid Einali

Address: Associate Professor of Geography & Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Tell: +989122597176

Email: einalia@znu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Rural settlements, as an open system, have various forms of natural, economic, social, human, cultural and symbolic capital that play an important role in their socio-economic developments (Casado-Díaz et al., 2014; Benson, 2014). As such, these funds can be mainly classified into two groups: (a) tangible resources and (b) intangible resources (Garrod et al., 2006:180; McClinchey & Carmichael, 2010; Eimermann, 2016). From the perspective of tourism, capital of rural areas and its optimal use and proper management, it can be a factor in promoting tourism places and attractions and developing non-agricultural activities and experience through presenting local traditions and customs and lifestyles. Make a memorable sight for tourists. Thus, the development of rural tourism in turn increases direct and indirect investment in rural areas and contributes to the strengthening of local capital (Schmallegger et al., 2011). So that, Proper management of local community funds through tourism development provides the opportunity to take advantage of the synergy relationships of local capital and to diversify employment and local income and improve rural residents' livelihoods by improving orientation and presenting development plans within A community or region helps (Zahra & McGehee, 2013; Su et al., 2019).

Methodology

This research is an applied research and has been done by descriptive-analytical method. A questionnaire was used to collect data and information. To determine the face validity of the questionnaire questions, first for each of the research indices, the 5-point Likert scale (fully agree (5), agree (4), no comment (3), disagree (2), and Completely disagree (Score 1)), then provided to a number of geography and rural planning experts. Pre-test method was used to measure the reliability of the items. Quantitative method and one sample t-test, regression and Kruskal-Wallis were used for data analysis. The statistical population of the study consisted of 7 tourism target villages of Khorasanloo, Qorveh, Ghoohjin, Sarve Jahan, Marshoon, Koleh Khaneh and Darsajin in Abhar (Zanjan Province). According to the population and housing census data (2016), the

studied villages had 1268 households, of which 190 were selected using Cochran formula. Samples were selected among the heads of households in the sample villages based on the sample village locations.

Results and Discussion

The results of questionnaire data analysis showed that there is a significant difference (95%) between different forms of tourism capital of Abhar township villages such as political, constructed, financial, social, natural, human and cultural capital. There is. According to the respondents, natural capital, social capital and cultural capital in tourism target villages with numerical mean values of (4.13), (4.08) and (4.06), respectively, compared to other forms of capital play a decisive role in tourism development. Have played. On the other hand, numerical mean values for human capital were constructed and political with numerical mean values (3.86), (3.67), and (3.58), respectively, were higher than numerical utility tested and only financial capital with numerical mean. (2.91) was lower than the numerical utility of the test.

The results of multivariate regression test showed that there is a positive relationship between independent variables (forms of rural community capital) and tourism development with respect to coefficient of determination (0.84). Also, according to the standardized beta coefficient values, the highest impact of rural capital is on natural (0.379), social (0.242), cultural (0.181).

The results of ranking the local community capital in the target villages of Abhar township showed that there is a significant difference at the 95% level between the sample villages in the two indexes of cultural capital (0.015) and the constructed capital. In other capitals there is no significant difference between the villages. Thus, the villages of Darsajin in the index of political, natural, cultural and social capital are in the first place and the village of Qorveh in the capital and public infrastructure and human capital is in the first place. Therefore, the reason for these differences can be attributed to the diversity of natural capital due to geographical and cultural factors, investment in tourism facilities and infrastructure, diversification of economic activities, and so on.

Conclusion

As noted in the research findings, among the various forms of local community capital, the role of natural capital, social capital, and cultural capital in tourism development has been greater than that of other capital. Therefore, it can be said that the targeted tourism villages under study can be better utilized their capital for tourism development if they are financed and facilitated, as well as providing financial and social development. On the other hand, regression results showed that among the local community capital, natural, social and cultural capitals had the most impact on tourism development of the target villages. Therefore, it can be said that the tourism target villages of Abhar township face the challenge of financial and political

capital due to their rich natural, social and cultural capital. Based on the results of the analysis of the findings, the following suggestions can be made for the development of tourism based on local capital:

- Holding informal training courses in rural areas to identify local community funds and manage them for tourism development.
- Contribute to the local community in tourism management and development and promote its economic impact to increase the participation of local people.
- Using social capital capabilities to improve the performance of other forms of local community capital.
- Strengthening the function of cultural capital to promote rural tourism.

مقاله پژوهشی

ارزیابی چارچوب سرمایه های جامعه روستایی و نقش آن در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: روستاهای هدف شهرستان ابهر)

جمشید عینالی^{۱*}، اعظم بیگدلی^۲، علیرضا رابط^۳، محمدتقی بوئینی^۲

۱. دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
 ۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
 ۳. استادیار پژوهشی بخش تحقیقات اقتصادی - اجتماعی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، زنجان، ایران

چکیده

سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک سیستم باز، دارای اشکال مختلفی از سرمایه‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، انسانی، فرهنگی و نمادین هستند که نقش مهمی در توسعه گردشگری ایفا می‌کنند. به طوری که، این سرمایه‌ها به طور عمده در دو گروه منابع ملموس و ناملموس دسته‌بندی می‌شوند. هدف تحقیق حاضر بررسی نقش سرمایه‌های جامعه محلی در توسعه گردشگری در روستاهای هدف شهرستان ابهر (استان زنجان) است. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی بوده و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی مبتنی بر پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، ۷ روستای هدف گردشگری شهرستان ابهر است که بر اساس داده‌های سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵) دارای ۱۲۶۸ خانوار است که از این تعداد با بهره‌گیری از فرمول کوکران، تعداد ۱۹۰ مورد به عنوان نمونه انتخاب شده است. روایی صوری پرسشنامه از دیدگاه متخصصان بررسی شده و پایایی متغیرها از طریق ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۷۶٪ محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری t تک نمونه‌ای، رگرسیون و کروسکال والیس استفاده شده است. نتایج نشان داد که سرمایه‌های جامعه تاثیر مثبت و معناداری در توسعه گردشگری دارد. به طوری که، سرمایه طبیعی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی موجود در روستاهای هدف گردشگری به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۴.۱۳)، (۴.۰۸) و (۴.۰۶) نسبت به سایر اشکال سرمایه نقش تعیین کننده‌ای در توسعه گردشگری ایفا کرده‌اند. همچنین در مدل برازش رگرسیونی، ضریب تعیین برابر با (۰.۸۴) بوده و بیانگر تاثیر مثبت سرمایه‌های جامعه محلی در توسعه گردشگری بوده و سرمایه‌های طبیعی (۰.۳۷۹)، اجتماعی (۰.۲۴۲)، فرهنگی (۰.۱۸۱) بیشترین تاثیر را در توسعه گردشگری دارد. نتیجه آزمون کروسکال والیس نیز نشان داد که در سرمایه‌های جامعه محلی به جز سرمایه فرهنگی و ساخته شده در بین روستاهای نمونه تفاوت معناداری در سطح ۹۵ درصد وجود ندارد و روستاهای درسجین و قروه بدلیل دارا بودن سرمایه‌های جامعه محلی در جایگاه اول و دوم قرار دارند.

تاریخ دریافت: ۱۹ اسفند ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش: ۴ مهر ۱۳۹۹

شماره صفحات: ۱۲۷-۱۴۳

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

سرمایه‌های روستایی، توسعه گردشگری، روستاهای هدف گردشگری، استان زنجان

استناد: جمشید عینالی، اعظم بیگدلی، علیرضا رابط (۱۴۰۱): ارزیابی چارچوب سرمایه های جامعه روستایی و نقش آن در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: روستاهای هدف شهرستان ابهر)، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال ۱۲، شماره ۴۶، مردودشت: صص ۱۲۷-۱۴۳

DOI: 10.30495/JZPM.2021.24357.3596

* نویسنده مسئول: جمشید عینالی

نشانی: دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

تلفن: ۰۹۱۲۲۵۹۷۱۷۶

پست الکترونیکی: einalia@znu.ac.ir

مقدمه :

(et al., 2016b, 2018). از این رو، برای بیشتر جوامع روستایی، توسعه گردشگری اغلب به عنوان یک تاکتیک معقول برای افزایش یا حفظ نشاط اقتصادی و اجتماعی محلی مطرح شده و به عنوان یک استراتژی توسعه، چنین رویکردی به دنبال شناسایی و بهره‌برداری از دارایی‌های خاص مناطق روستایی برای جذب گردشگران است (Barcus, 2014:128). در این رابطه، مفهوم چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی از سوی محققان توسعه و سازمان‌های غیر دولتی و مردم نهاد برای ایجاد تغییرات مثبت در جوامع روستایی مورد توجه قرار گرفته است (Mattos, 2015:1). در این چارچوب، تاکید ویژه‌ای بر راهکارهای مشارکتی (Gutierrez-Montes et al., 2009) معطوف می‌شود که افراد و جوامع محلی را از سرمایه‌های جامعه آگاه کرده و سعی می‌کند تا آنان را ضمن حفظ سرمایه‌های خود به مشارکت فعال در توسعه جامعه رهنمون کند (Kline et al., 2019). در این چارچوب، جوامع روستایی از طریق مدیریت بهینه سرمایه‌های محلی زمینه را برای بهره‌گیری از پتانسیل گردشگری ملموس و ناملموس و حفظ آنها فراهم کرده و از مزایای بی‌شمار گردشگری برای جوامع روستایی، از جمله ایجاد و تنوع اشتغال، توسعه زیرساخت‌ها، پویایی اقتصادی (Kheiri & Nasihatkon, 2016; Muresan et al., 2016) به توسعه اقتصاد محلی و بهبود رفاه روستاییان؛ بهبود سطح زندگی محلی مردم و ایجاد تغییرات اجتماعی در زندگی روزمره مردم محلی (Radović, 2016; Su et al., 2019) کمک کند.

سرخوردگی از مدل‌های گردشگری «توده‌وار» و موقعیت‌های بحث برانگیز ناشی از انواع جدید توسعه، موجب شده است که بسیاری از جوامع و دانشمندان به دنبال مدل‌های جایگزین گردشگری از جمله گردشگری پایدار و گردشگری روستایی یکپارچه برآیند. در این دو استراتژی، توجه بر روی سرمایه‌های جامعه محلی و مدیریت مناسب آنها در کانون توجه قرار می‌گیرد (Barcus, 2014:128). هدف تحقیق حاضر بررسی نقش سرمایه‌های جامعه محلی در توسعه گردشگری در روستاهای هدف شهرستان ابهر (استان زنجان) است. به طوری که، براساس مطالعات موجود «چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی» بیانگر سرمایه‌های سیاسی، ساخته شده، مالی، اجتماعی، طبیعی، انسانی و فرهنگی است. در این تحقیق، روستاهای هدف گردشگری شهرستان از قبیل روستاهای درسجین و قروه (بدلیل دارابودن پیشینه سکونت تاریخی، ویژگی‌های شاخص معماری و بافت بارزش تاریخی، جشنواره انگور، گویش متفاوت مردمان آن با گویش منطقه و بهره‌مندی از موهبت‌های طبیعی)؛ روستای سروجهان (پیشینه تاریخی و بافت بارزش،

در نیم قرن اخیر روند جهانی شدن، توسعه شهرنشینی، تغییرات فناوری‌های کشاورزی، تغییرات اقلیمی و نظایر آن در کشورهای در حال توسعه، به بروز تحولات اجتماعی و اقتصادی اساسی در مناطق روستایی منجر شده است (Shen et al., 2019) که در اثر این تحولات، کشاورزی به عنوان مهم‌ترین منبع ایجاد اشتغال و درآمد روستایی، از موقعیت مسلط خود در برخی از مناطق روستایی عقب‌نشینی کرده (Saxena et al., 2012; Ertuna & Kirbas, 2007) و در نتیجه بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی سنتی که ساکنان محلی آن وابسته بوده‌اند، کاهش یافته و یا تضعیف شود (Andereck and Vogt, 2002; Sharpley, 2000). این تحولات به بروز چالش‌های متعدد اقتصادی از قبیل بیکاری فصلی، درآمد پایین، نارسایی در شکل‌گیری سرمایه، ضعف بازار، نابرابری منطقه‌ای و مهاجرت نیروی کار فعال روستایی و ... (Kheiri & Nasihatkon, 2016; Muresan et al., 2016; Su et al., 2016b) اجتماعی از جمله عدالت و برابری اجتماعی، دسترسی به خدمات آموزشی و سلامت، دانش و آگاهی و ... (Sirima & Backman, 2013; Su et al., 2016) فشار بیش از حد به منابع طبیعی، تخریب و تنزل کیفیت منابع، آلودگی منابع آب و خاک، تغییرات شدید کاربری اراضی و ... (Surchev, 2010; Nemirschi and Craciun, 2010) در مناطق روستایی در کشورهای در حال توسعه شده است، که در نتیجه به انزوای اجتماعی- اقتصادی و در نهایت تشدید فقر روستایی می‌انجامد (Hickey & Du Toit, 2013; Yanes, 2019). بنابراین، با توجه به چالش‌های فوق‌الذکر، گردشگری روستایی، به عنوان یک ابزار کارآمد برای غلبه بر چالش‌های توسعه مناطق روستایی مورد توجه قرار گرفته است (Ertuna & Kirbas, 2012:17).

گردشگری روستایی منعکس کننده الگوی پیچیده بین محیط زیست، اقتصاد، تاریخ و مکان روستایی بوده (Lane, 1994) و دربرگیرنده انواع مختلف فعالیت‌های گردشگری از قبیل گردشگری مبتنی بر جامعه، اکوتوریسم، گردشگری مزرعه، گردشگری سبز، گردشگری کشاورزی، گردشگری فرهنگی، گردشگری خلاق، گردشگری ماجراجویی، گردشگری مهمانوازی، سوارکاری و ... است (Dimitrovski et al., 2012; Radović, 2016; Kantar & Svržnjak, 2017). توجه به تنوع فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی، توسعه گردشگری از طریق پیوندهای بین بخشی به توسعه کشاورزی، فرآوری مواد غذایی و صنایع دستی می‌تواند به ایجاد تحرک در اقتصاد محلی جامعه کمک کند (Muresan et al., 2016; Su

تپه‌های باستانی و جاذبه‌های طبیعی) و روستاهای کله‌خانه، مرشون قشلاق و خراسانو (برخوردراری از موهبت‌های متعدد طبیعی و باغات میوه) که با توجه به غنای سرمایه‌های محلی در ابعاد طبیعی، انسانی و فرهنگی- تاریخی در لسیت روستاهای هدف گردشگری انتخاب شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو، تحقیق حاضر سعی دارد به سوالات مطرح پاسخ دهد که: ۱- چه رابطه‌ای بین سرمایه‌های جامعه محلی و توسعه گردشگری در روستاهای هدف وجود دارد؟ و اینکه مهم‌ترین سرمایه جامعه محلی در توسعه گردشگری کدامند؟ وضعیت روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر در برخورداری از سرمایه‌های جامعه محلی چگونه است؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

از دیدگاه کالاگان و کلتون^۱ (۲۰۰۸:۹۳۳) «جوامع از انواع مختلفی از سرمایه یا منابعی تشکیل شده‌اند که همه ذینفعان جامعه به آنها اعتماد کرده و در آن سهیم هستند». در این رابطه، سرمایه به عنوان هر نوع منبعی که قادر به تولید منابع اضافی است، تعریف می‌شود (Flora & Flora, 2013). شاید شناخته شده‌ترین نوع سرمایه‌های جامعه را بتوان در قالب سرمایه مالی مورد توجه قرار داد (Kline et al., 2019). با این حال، مفهوم سرمایه و ثروت فراتر از دارایی‌های قابل فروش در یک جامعه بوده و شامل منابع مالی موجود برای سرمایه‌گذاری در ایجاد ظرفیت‌های جامعه، حمایت از توسعه مشاغل و کارآفرینی اجتماعی و جمع‌آوری ثروت برای توسعه آینده جامعه است (Mattos, 2015:2). در این رابطه، فلورا و فلورا^۲ (۲۰۱۳) برای اولین بار مفهوم «چارچوب سرمایه‌های جامعه»^۳ - که در زمینه جامعه‌شناسی توسعه یافته و در حال حاضر در ادبیات بین رشته‌ای کاربرد زیادی دارد- برای درک سیستم‌های مربوط به فقر، مدیریت منابع و حقوق اجتماعی ارائه داده‌اند، که کشف دارایی‌های جوامع، می‌تواند تحولات اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی را دگرگون کرده و درک پویایی تغییرات جامعه را تبیین کند (Kline et al., 2019).

از دیدگاه برخی از محققان، شناسایی چارچوب سرمایه‌های جامعه به تسهیل فرآیند سرمایه‌گذاری، جریان سرمایه‌ها و تامل بین سرمایه‌ها در فرآیند توسعه محلی از طریق گردشگری می‌انجامد (Beaulieu, 2014:6; Anglin, 2015:2; Emery et al., 2016). به طوری که، توجه مناسب به «چارچوب سرمایه- ای جامعه محلی» زمینه را برای بهره‌گیری از روابط هم‌افزایی

سرمایه‌های محلی و فعالیت‌های گردشگری مهیا می‌سازد و از این طریق به اتخاذ استراتژی‌های متنوع‌سازی اشتغال و درآمد محلی و بهبود معیشت ساکنین روستایی (Su et al., 2019:227) کمک کرده و ظرفیت‌های توسعه جامعه محلی را ارتقا می‌دهد (Gutierrez-Montes et al., 2009; Bennett et al., 2012). چارچوب سرمایه‌های جامعه مبتنی بر استفاده از رویکرد معیشت پایدار^۴ و همچنین سایر راهکارهای مشارکتی است (Gutierrez-Montes et al., 2009). به طوری که، رویکرد معیشت پایدار بر این اعتقاد است که وقتی که افراد، خانواده‌ها یا جوامع می‌توانند ضمن حفظ سرمایه های خود، از شوک‌ها بهبود یافته و به سطح بالایی از پایداری دست یابند (Kline et al., 2019). از منظر محققان توسعه همان طور که شکل (۱) نیز نشان می‌دهد، انواع سرمایه‌های جوامع محلی در معیشت پایدار به ۷ دسته سرمایه‌های سیاسی، ساخته شده، مالی، اجتماعی، طبیعی، انسانی و فرهنگی (Flora and Flora, 2013; McCrea et al., 2014; Loison, 2019) دسته‌بندی شده است.

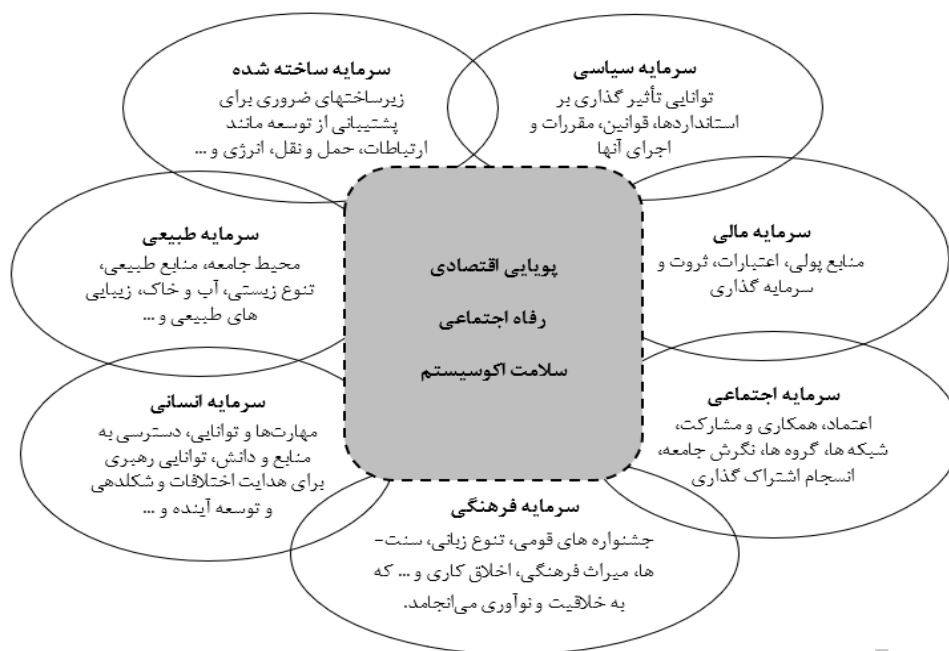
هنگامی که سرمایه‌ها یکدیگر را تقویت می‌کنند، می‌توانند به ایجاد یک سیستم خودکفا و پایدار کمک کنند که موجب تقویت یک اکوسیستم سالم، یک اقتصاد حیاتی و رفاه اجتماعی شود (Flora and Flora, 2013). کالاگان و کلتون (۲۰۰۸) پیشنهاد کردند که اگر یک سرمایه بیش از حد با هزینه دیگری ساخته شود، یک جامعه نمی‌تواند شکوفا شود و ادعا کردند که جامعه «مقاوم» جامعه‌ای است که تعادل مناسب سرمایه‌ها را پیدا کند. به عقیده آنها جریان انرژی بین سرمایه‌ها یک هرم را تشکیل می‌دهد، که برخی از سرمایه‌ها به عنوان پایه سایر سرمایه‌ها مطرح می‌شود. در این رابطه برخی از محققین، سرمایه محیطی را به منزله، سرمایه پایه تلقی می‌کنند که سایر سرمایه‌های جامعه محلی، با لایه‌های صعودی که توسط سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، فرهنگی، ساخته شده و سرانجام سرمایه تجاری شکل می‌گیرد، به توسعه محلی کمک می‌کند (Kline et al., 2019; Su et al., 2019). از این رو، تقویت مهارت- های مالی و مدیریتی، ارتقای سطح دانش و آگاهی، مشاوره‌های عملی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی، روش‌های نوین نظارت و برنامه‌ریزی بایستی مورد توجه سیاستگذاران گردشگری روستایی برای بهره‌گیری از سرمایه‌های جوامع محلی قرار گیرد (Fiestas & Sinha, 2011).

1 - Callaghan & Colton

2 - Flora & Flora

3 - Community Capitals Framework (CCF)

4- Sustainable Livelihoods Approach (SLA)

شکل ۱- چارچوب سرمایه های اجتماعات محلی
منبع: (Mattos, 2015; Kline, 2017)

ترسیب کرین و ... کمک موثری کرده است. لوپز-گازمان^۶ و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله «گردشگری مبتنی بر جامعه در کشورهای در حال توسعه» نتیجه می گیرند که برجسته ترین نتیجه درک سرمایه های جامعه محلی در توسعه گردشگری می تواند باعث ایجاد شغل و ایجاد ثروت در جامعه روستایی شود. مک کینچی و کارمیشایل^۷ (۲۰۱۰) در مقاله «سرمایه حومه های روستایی، تغییر مناظر روستایی و پیامدهای گردشگری روستایی» نتیجه می گیرند که وجود جاذبه های بکر در مناطق روستایی بدلیل دست اندازی شهری و کالایی شدن گردشگری منجر به بروز تغییرات زیادی در مناظر روستایی گردشگری پذیر می شود. از طرفی دیگر، مدیریت سرمایه های محلی و بویژه جاذبه های گردشگری در مناطق روستایی با مشارکت افراد محلی به پایداری توسعه روستایی کمک می کند. بنت^۸ و همکاران (۲۰۱۲) در مقاله «چارچوب دارایی های سرمایه محلی برای ارزیابی و ظرفیت سازی برای توسعه گردشگری در مناطق روستایی واقع در حاشیه مناطق حفاظت شده» نتیجه می گیرند که مدیریت دارایی های جامعه محلی، عاملی برای ظرفیت سازی در راستای توسعه اجتماعات محلی می باشد.

زهر و مک گهی^۹ (۲۰۱۳) با بررسی تأثیر گردشگری بر جوامع میزبان با استفاده از چشم انداز سرمایه های جوامع روستایی فیلیپین با تحلیل داده ها به شواهد محکمی می رسند که نشان

چارچوب سرمایه های جامعه به عنوان ابزاری با کاربرد قوی در پژوهش های گردشگری مورد توجه محققان قرار گرفته است. زیرا می تواند به بهبود جهت گیری ها و ارایه برنامه های توسعه در درون یک جامعه یا منطقه را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهد (Griffin, 2013; Lima & d'Hautserre, 2011; Zahra & McGehee, 2013). به طوری که، با استفاده از چارچوب سرمایه های جامعه محلی به عنوان چارچوبی برای درک روابط بین جامعه، فعالیت های اقتصادی کشاورزی و فعالیت های گردشگری، می توان از طریق یک رویکرد کل نگر، دارایی های موجود در جامعه را فراتر از بررسی صرف شاخص های توسعه اقتصاد محور مورد بررسی قرار داد (Duffy et al., 2017) و تحلیلی را فراتر از محدوده گفتمان سنتی اقتصاد محور با توجه به یک زمینه منحصر به فرد اجتماعی- فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی برای برنامه ریزی های آینده گردشگری ارائه داد.

در مباحث نقش چارچوب سرمایه های اجتماعات در توسعه گردشگری مطالعات متعددی وجود دارد. به عنوان مثال، کوالییر^۵ (۲۰۱۰) براساس کار میدانی در نیکاراگوئه، کاستاریکا، استرالیا، پرو، تایلند، تانزانیا، نیوزیلند و ایالات متحده آمریکا، شواهدی را ارائه می دهد که بیانگر رابطه محکم بین گردشگری کشاورزی و سرمایه های جامعه محلی است که به افزایش مشارکت جامعه در ظرفیت سازی برای ادامه حیات کسب و کارهای گردشگری، توزیع یکنواخت تر جریان های درآمدی، بهبود پیوندهای زنجیره تأمین پایدار، حفاظت از زیستگاه،

6 - López-Guzmán

7 - McClinchey & Carmichael

8 - Bennett

9 - Zahra & McGehee

5 - Cavaliere

می‌دهد، در این حالت، گردشگران داوطلب در حال پل زدن سرمایه‌های اجتماعی هستند که به نوبه خود بر بهبود عملکرد سایر انواع سرمایه‌های جامعه تأثیر می‌گذارد و می‌تواند به بهبود رفاه و توسعه اجتماعات محلی منجر شود. پیگ^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۳) در مقاله «چارچوب سرمایه‌های جامعه: بررسی تجربی روابط داخلی آنها» نتیجه می‌گیرند که ارتباط بین اشکال سرمایه جامعه محلی، نقش مهمی در هم‌افزایی توسعه روستایی دارد و در صورت توجه مناسب به آنها در فعالیت‌های توسعه، دستیابی به توسعه پایدار محلی و رفاه ساکنین تسهیل می‌شود. جعفر و رسولی‌منش (۲۰۱۵) در مقاله «رشد گردشگری و کارآفرینی در مناطق کوهستانی در پارک ملی کینابالو در مالزی» نتیجه گرفته‌اند که، بین مدیریت سرمایه‌های محلی و موفقیت در کارآفرینی گردشگری رابطه مثبتی وجود دارد. به طوری که، مواردی از قبیل سن، تحصیلات، مهارت‌ها و دسترسی به منابع مالی در بین کارآفرینان گردشگری عاملی موثر در مدیریت رکود فصلی در تعداد گردشگران به شمار می‌آید.

مطالعه ایمرمان^{۱۱} (۲۰۱۶) در مناطق روستایی هلند و سوئد نشان می‌دهد که مدیریت توأم با حفاظت سرمایه‌های گردشگری در مناطق روستایی نقش مهمی در شکل‌گیری و توسعه کسب و کار گردشگری داشته و در این فرآیند جذب سرمایه‌های خارج از روستاها به تسریع فرآیند نوآوری و جذب مهاجران انجامیده و بهره‌برداری بهینه از سرمایه‌های حومه‌های روستایی اشکال جدید و منعطف‌تر زندگی مانند عنوان زندگی چند محلی را شکل داده است. دافی^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله «توسعه اجتماعات محلی از طریق گردشگری کشاورزی در کوبا» با استفاده از چارچوب سرمایه‌های جامعه نتیجه می‌گیرند که رابطه معنادار و مثبتی بین گردشگری مزرعه و توسعه اجتماعات محلی از طریق بهبود امنیت غذایی، تنوع فعالیت‌های اقتصادی و بهبود درآمد وجود دارد. به طوری که، گردشگری با بهبود هم‌افزایی سرمایه‌ها و منافع اقتصادی و اجتماعی ناشی از آن به توسعه جوامع محلی کمک موثری کرده است. کلین^{۱۳} (۲۰۱۷)، در مقاله‌ای با عنوان «اعمال چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی در مسیرهای میراث هنری کارولینای شمالی غربی» نتیجه گرفته است که استفاده مناسب از چارچوب سرمایه‌های جامعه به بازنده‌سازی مناطق روستایی واقع در مسیرهای هنری و افزایش مشارکت شهروندان در توسعه

گردشگری کمک کرده است. هوانگ و استوارت^{۱۴} (۲۰۱۷) در مقاله «سرمایه اجتماعی و اقدام جمعی در گردشگری روستایی» نتیجه می‌گیرند که توسعه گردشگری به عنوان یک تلاش هماهنگ شبکه‌های اجتماعی به ارتقای کیفیت مدیریت محلی جامعه محور منجر شده و زمینه را برای مدیریت سرمایه‌های طبیعی و انسانی از طریق اقدام جمعی و شکلدهی سازمان‌های جمعی محلی مهیا می‌سازد و در نتیجه آن توسعه گردشگری به تحولات اجتماعی-اقتصادی روستاها شتاب می‌بخشد.

نتیجه مطالعه یانیس^{۱۵} و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان «گردشگری مبتنی بر جامعه محلی در کشورهای در حال توسعه» نشان می‌دهد که توجه به سیاست‌های مبتنی بر چارچوب سرمایه جامعه، نقش موثری در فراهم کردن پایه‌ای برای مشارکت جامعه در زمینه توسعه گردشگری دارد. ریوبرا^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله «نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کشاورزی و روستایی» نتیجه می‌گیرند که شناخت درست از سرمایه‌های مناطق روستایی نقش موثری در توسعه کشاورزی کشورهای مورد مطالعه داشته است. به طوری که، با توجه به نقش هم‌افزایی سرمایه‌ها، تأکید بر روی سرمایه اجتماعی به استفاده بهینه سایر سرمایه‌ها کمک کرده و اثرگذاری برنامه-ریزی محلی را بهبود بخشیده است. سو^{۱۷} و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله «پایداری معیشت در مقاصد گردشگری روستایی در چین» تنوع معیشت ساکنین روستاهای گردشگری را با اتخاذ استراتژی چند فعالیتی با استفاده از روابط هم‌افزایی بین گردشگری و سرمایه‌های جامعه روستایی میسر می‌داند که این امر به بهبود درآمد و ایجاد اشتغال مولد منجر می‌شود.

در منابع فارسی مطالعات اندکی در خصوص چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی وجود دارد و بیشتر به بررسی سرمایه مالی، فیزیکی و اجتماعی پرداخته شده است. از این رو تعدادی از منابع مرتبط مورد بررسی قرار گرفته است. رومیانی و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله «سرمایه‌گذاری خانوادگی با منشاء شهری؛ راهبردی برای توسعه پایدار روستایی» به بررسی نقش سرمایه-گذاری فردی و خانوادگی در توسعه گردشگری پرداخته و نتیجه گرفته‌اند که این امر به بهبود اشتغال و درآمد، مشارکت در توسعه، کاهش مهاجرت روستایی و تشدید تحولات کالبدی از قبیل زیرساخت‌ها و پروژه‌های عمرانی در روستا منجر شده است. عظیمی و اوتسیان (۲۰۱۶) در مقاله «روند، زمینه‌ها و میزان سرمایه‌گذاری مورد انتظار در راستای زیرساخت‌ها و

10 - Pigg
11 - Eimermann
12 - Duffy
13 - Kline

14 - Hwang & Stewart
15 - Yanes
16 - Rivera
17 - Su

«تبيين اثرات انواع سرمايه‌هاي توسعه‌اي بر سرمايه اجتماعي در روستاهای استان خراسان رضوي» نتیجه گرفته‌اند که بین سرمایه‌های روستایی و توسعه پایدار رابطه معناداری دیده می‌شود و در این رابطه نقش سرمایه‌های اجتماعی به صورت هم-افزایی بوده و به بهبود عملکرد سرمایه‌های اقتصادی، انسانی، فیزیکی و محیطی در توسعه روستایی منجر می‌شود. بررسی پیشنهادی تحقیق نشان می‌دهد که منابع مورد استفاده بیشتر به بررسی دو محور الف- بررسی رابطه بین سرمایه‌های محلی و توسعه گردشگری و نیز نقش آن در مدیریت گردشگری توجه شده است و کمتر به صورت موردی انجام شده است. این مورد بیشتر در مطالعات لاتین صدق می‌کند. ب- برخی از منابع لاتین و بیشتر مطالعات فارسی بررسی شده تمرکز خود را بر روی یک یا چند بعد از سرمایه‌ها بویژه سرمایه‌های مالی و اجتماعی قرار داده‌اند. از این رو، در تحقیق حاضر به بررسی همه ابعاد سرمایه‌های جامعه و تاثیر آن در توسعه گردشگری پرداخته شده است.

اماکن مورد نیاز توسعه گردشگری روستایی استان تهران» نتیجه گرفته‌اند که سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی و ارتباطی در مناطق روستایی عاملی برای جذب سرمایه‌ها در توسعه گردشگری بوده و می‌تواند به ایجاد اشتغال مولد و خدماتی در منطقه کمک کند. حیدری ساربان و عبدپور (۲۰۱۹) در مقاله «عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان محلی در شهرستان اردبیل» معتقدند که سرمایه‌های جوامع روستایی نقش مهمی در بهبود معیشت پایدار در چهار مولفه (کارآفرینی و تقویت زیرساخت اقتصادی، حمایت از طرف عرضه و اقدام مداخله‌ای دولت، تقویت سرمایه اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی و مدیریت زیست محیطی و تقویت زیرساخت فیزیکی) دارد. شرفی و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله «بررسی وضعیت سرمایه‌های معیشت و پایداری آنها در خانوارهای روستایی شهرستان دنا» نتیجه گرفته‌اند که بین سرمایه معیشت و سرمایه اجتماعی، انسانی و فیزیکی رابطه معناداری وجود دارد و توانسته است نقش مهمی در پایداری روستایی داشته باشد. محمودی و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق، پس از استخراج شاخص‌ها و تدوین گویه‌ها با استفاده از مبانی نظری تحقیق، از ابزار پرسشنامه بهره گرفته شده است (جدول ۱). برای تعیین روایی صوری ۱۸ سوالات پرسشنامه، ابتدا برای هر یک از شاخص‌های تحقیق، طیف لیکرت ۵ سطحی (امتیاز کاملاً موافقم (امتیاز ۵)، موافقم (امتیاز ۴)، نظری ندارم (امتیاز ۳)، مخالفم (امتیاز ۲)، و کاملاً مخالفم (امتیاز ۱)) استفاده شده، و سپس در اختیار تعدادی از صاحب نظران جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی قرار داده شد. پس از تکمیل پرسشنامه توسط گروه هدف، با استفاده از فرمول روش تأثیر، میانگین روایی صوری ۱/۷ محاسبه شد که نشانگر قابل قبول بودن آن است. به منظور سنجش پایایی گویه‌ها از روش پیش آزمون استفاده شده که مقدار آن با توجه به آلفای کرونباخ به میزان ۰.۸۶۴ محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کمی و آزمون‌های آماری نظیر t تک‌نمونه‌ای، رگرسیون و کروسکال والیس بهره گرفته شده است.

$$1-(\text{Impact Score} = \text{Frequency} (\%) \times \text{Importance})$$

اهمیت × فراوانی (به درصد) = نمره تأثیر

جدول ۱- شاخص ها و گویه های مورد استفاده در تحقیق

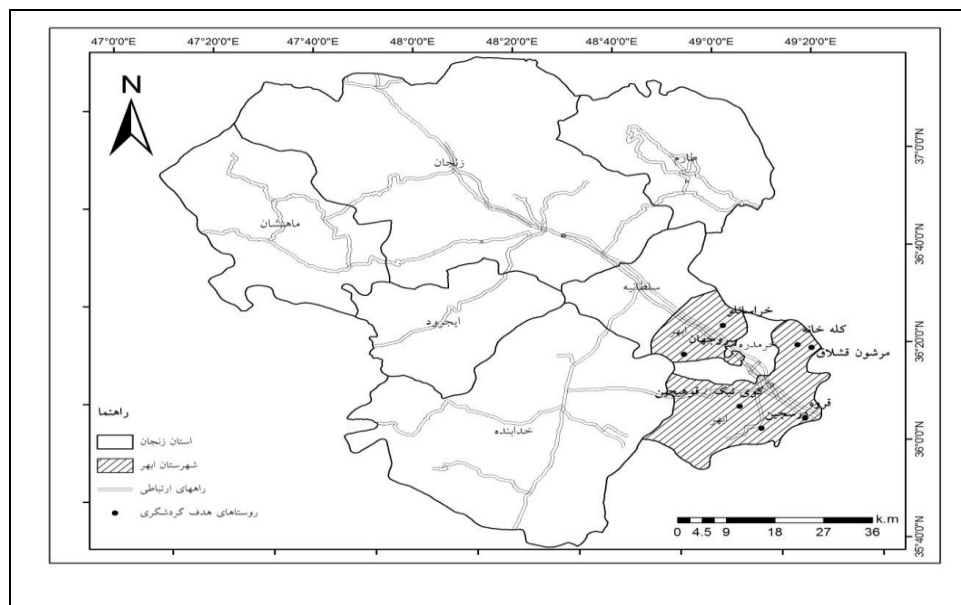
شاخص ها	گویه های مورد استفاده
سرمایه سیاسی	توانایی تاثیرگذاری بر استانداردها، اعمال دیدگاهها در قوانین و مقررات، سهیم بودن در تصمیم گیری و اجرای آن در روستا، توجه به هنجارها و ارزش ها در تدوین مقررات، حمایت سازمان های محلی از فعالیت، شرکت در انتخاب مدیران محلی، توانایی مدیران محلی در جلب مشارکت مردم، توانایی مدیران در بیان خواسته های محلی، توانایی مسئولین در جذب منابع و سرمایه در گردشگری، و ...
سرمایه ساخته شده	وجود زیرساختهای ضروری برای پشتیبانی از توسعه از قبیل کیفیت راه های دسترسی به روستا، کیفیت ارتباطات اینترنتی، کیفیت خطدهی شبکه های تلفن همراه، دسترسی به حمل و نقل مناسب، دسترسی به وسایل نقلیه عمومی در روستا، تامین انرژی از قبیل برق، سوخت و ...
سرمایه مالی	دسترسی به موقع منابع پولی و اعتبارات بانکی یا بهره کم، حمایت مالی از سوی سازمان های دولتی، استفاده از پس اندازهای خانوادگی، توانایی تامین وثیقه اعتبارات، توانایی بازپرداخت وام های قبلی، دارایی های فردی و خانوادگی، معافیت مالیاتی برای فعالیت در حوزه گردشگری، توانایی استفاده از بودجه های تخصیص یافته دولتی، سرمایه گذاری مشترک با دوستان و فامیل، و ...
سرمایه طبیعی	ویژگی های جغرافیایی روستا، تنوع جاذبه های طبیعی در روستا، دسترسی و استفاده از منابع طبیعی روستا در گردشگری، تنوع زیستی گیاهی و جانوری منطقه، دسترسی به آب برای توسعه گردشگری، حفاظت از زیبایی های منحصر به فرد طبیعی، مدیریت جاذبه های طبیعی، جلوگیری در آلودگی منابع آب و خاک، مدیریت پسماند و ...
سرمایه انسانی	داشتن مهارت ها و توانایی توسعه فعالیت ها، دسترسی به منابع محلی، داشتن آموزش و دانش در زمینه گردشگری، توانایی مدیریت فعالیت های گردشگری، حل اختلافات و مناقشات در زمینه استفاده از جاذبه ها و منابع محلی، برنامه ریزی برای آینده فعالیت، توانایی تصمیم گیری مشارکتی و جمعی و ...
سرمایه اجتماعی	اعتماد به هم روستایی ها، اعتماد به تصمیمات مسئولین روستا، اعتماد به سازمان های دخیل در توسعه گردشگری، همکاری و مشارکت محلی در گردشگری، وجود شبکه های محلی در منطقه، عضویت در گروه هایی با منافع مشترک، احساس آینده مشترک، انسجام و همبستگی با مردم روستا، اشتراک گذاری ایده ها و تجارب فعالیتی و ...
سرمایه فرهنگی	برگزاری جشنواره های محلی، تنوع سنت های محلی و معرفی مناسب آنها، آداب و رسوم قومی، پذیرش و احترام به گردشگران به عنوان مهمان، احترام به میراث فرهنگی محلی، مهمان نوازی، توسعه صنایع دستی، وجود خلاقیت در استفاده از فرهنگ در جذب گردشگر و ...
توسعه گردشگری	تنوع اقامتگاه ها روستایی از قبیل خانه های بوم گردی و خانه های قدیمی بازسازی شده، تعداد مراکز تهیه غذای محلی، تعداد تاکسی های تلفنی و مسافربری فعال، کیفیت خطدهی تلفن همراه و اینترنت، تنوع فروشگاه ها و سوپر مارکت ها، مراکز فروش محصولات محلی و صنایع دستی، پارکینگ امن، تنوع جاذبه های گردشگری روستا، زیرساخت های عمومی گردشگری، امنیت گردشگران و دارایی آنها، تعداد گردشگران ورودی، تعداد واحدهای خدمات گردشگری، تعداد شاغلین در گردشگری، تعداد خانه های دوم و ...

منبع: (اقتباس از Flora and Flora 2013; McCrea et al., 2014; Mattos, 2015; Kline, 2017; Loison, 2019)

محدوده مورد مطالعه

مرشون، کله خانه و درسجین در شهرستان ابهر (استان زنجان) می باشد (اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان زنجان، ۱۳۹۸). بر اساس داده های سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵) روستاهای مورد مطالعه دارای ۱۲۶۸ خانوار بود (سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان زنجان، ۱۳۹۵) که با استفاده از فرمول کوکران با فرض $p=0.7$ و $q=0.3$ ، تعداد ۱۹۰ مورد به عنوان نمونه انتخاب شده است. انتخاب نمونه ها در بین سرپرستان خانوارها در روستاهای نمونه به صورت طبقه بندی شده مبتنی بر محلات روستا انجام گرفت. به طوری که، با همکاری دهیار روستاهای نمونه افراد و خانواده های ساکن در هریک از محلات با در نظر گرفتن وضعیت مالی، مالکیت اراضی، سابقه سکونت در روستا، نوع شغل اصلی و بعد خانوار نمونه ها انتخاب شدند تا از نظرات اقشار مختلف ساکن در روستا در تحقیق استفاده شده باشد.

شهرستان ابهر در بخش شرقی استان زنجان در موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه طول شرقی نصف النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهرستان از شمال به شهرستان طارم و از شمال شرق به بخش طارم سفلی در استان قزوین، از شرق به شهرستان تاکستان، از جنوب به شهرستان آوج و از غرب به شهرستان خدابنده محدود شده است. منطقه ابهر از جنوب به کوه های سلطانیه و از شمال به ارتفاعات فرعی رشته کوه های البرز محدود شده و دشت قزوین بخش بزرگی از مساحت آن را تشکیل می دهد. اقلیم منطقه با مشخصه نیمه سرد کوهستانی بوده و مقدار متوسط بارندگی سالانه آن حدود ۳۰۰ میلی متر است که در مناطق کوهستانی تا ۴۵۰ میلی متر می رسد. جامعه آماری تحقیق، ۷ روستای هدف گردشگری خراسانلو، قروه، کوی نیک (قوهجین)، سروچهان،

شکل ۱- نقشه موقعیت روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر - (منبع: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان زنجان، ۱۳۹۸).

بحث و یافته‌های تحقیق

بررسی وضعیت پاسخگویان به سوالات پرسشنامه نشان داد که بیشترین تعداد افراد نمونه با ۴۲ درصد در گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ ساله بوده و ۳۶ درصد در گروه ۳۰ تا ۴۰ ساله بوده و ۵۲ درصد دارای تحصیلات دبیرستانی و ۳۶ درصد راهنمایی بوده‌اند. ۸۰ درصد پاسخگویان متأهل و ۷۱ درصد به فعالیت‌های کشاورزی اشتغال داشته‌اند. ۷۳ درصد پاسخگویان دارای سابقه سکونت بیش از ۱۰ سال در روستا بوده و ۲۰ درصد از نمونه سابقه مهاجرت کمتر از ۵ سال از روستا بوده‌اند. درآمد ماهانه خانوار در ۶۳ درصد از نمونه بین ۳ تا ۴ میلیون تومان بدون احتساب یارانه و کمک معیشتی دولت بوده و ۵۵ درصد دارای بعد خانوار تا ۴ نفر بوده‌اند. علاوه بر این، ۴۵ درصد از پاسخگویان دارای املاکی در شهرهای قزوین و ابهر بوده و درآمد منظمی از آن داشته‌اند. ۹۵ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که در یک سال اخیر حداقل ماهی دوبار به شهر مراجعه کرده‌اند. ۸۵ درصد پاسخگویان معتقدند که توسعه گردشگری در یک دهه اخیر به توسعه اقتصادی و اجتماعی روستا کمک کرده است.

بررسی ادبیات نظری در زمینه «چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی» بیانگر دسته‌بندی آنها در ۷ گروه سرمایه‌های سیاسی، ساخته شده، مالی، اجتماعی، طبیعی، انسانی و فرهنگی است. به طوری که، در فرآیند توسعه و بویژه توسعه گردشگری می‌توان از روابط هم‌افزایی سرمایه‌های محلی در متنوع‌سازی اشتغال و

منابع درآمدی و ارتقای ظرفیت‌های جامعه بهره گرفت. از این رو، بعد از استخراج شاخص‌ها و تدوین گویه‌های تحقیق، با توجه به دسته‌بندی فوق، داده‌های گردآوری شده با شیوه کمی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه‌ای با بهره‌گیری از آزمون t تک نمونه‌ای به منظور بررسی مطلوبیت شاخص‌ها با در نظر گرفتن مطلوبیت عددی مساوی با ۳ (به عنوان میانگین طیف پنج گزینه‌ای لیکرت)، نشان می‌دهد که تفاوت معناداری در سطح ۹۹ درصد در بین شاخص‌های هفتگانه مورد بررسی وجود دارد. به طوری که، در بین شاخص‌های بررسی شده سرمایه طبیعی ناشی از محل استقرار جغرافیایی، تنوع زیستی محیط جغرافیایی روستا و تنوع جاذبه‌های طبیعی گردشگری؛ سرمایه اجتماعی ناشی از اعتماد، همکاری و مشارکت ساکنین محلی و سرمایه فرهنگی مانند برگزاری جشنواره‌های فرهنگی مرتبط با برداشت محصول، معرفی آداب و سنن، مهمان نوازی و نظایر آن به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۴.۱۳)، (۴.۰۸) و (۴.۰۶) تاثیر بیشتری نسبت به سایر شاخص‌ها در توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر داشته‌اند. علاوه بر این، مقادیر میانگین عددی برای شاخص‌های سرمایه انسانی مانند دارا بودن مهارت‌های فردی در توسعه فعالیت، آموزش و دانش گردشگری، توانایی برنامه‌ریزی، حل مناقشات در استفاده از منابع و ... سرمایه ساخته شده از قبیل وجود زیرساخت‌های عمومی، ارتباطات جاده‌ای، شبکه ارتباطات اینترنتی و موبایل، حمل و نقل، تامین انرژی و ... و سرمایه

گذاری فردی و گروهی و نظایر آن با میانگین عددی (۲.۹۱) کمترین مقدار میانگین عددی را در بین شاخص های مورد بررسی به خود اختصاص داده اند. از طرفی دیگر، همان طور که جدول (۲) نیز نشان می دهد مقدار تفاوت از حد مطلوب در همه شاخص های مورد بررسی به جز شاخص سرمایه مالی دارای ارزش مثبت بوده و در فاصله اطمینان ۹۵ درصد با توجه به مقادیر کران های بالا و پایین در همه موارد به جز شاخص سرمایه مالی مقادیر مثبت گزارش شده است.

سیاسی مانند توانایی مدیران در پی گیری خواسته های روستاییان، تسهیل قوانین و مقررات گردشگری، دخیل کردن مردم در تصمیم گیری و اجرای آن، عملکرد مسئولین محلی و نظایر آن نیز به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۳.۸۶)، (۳.۶۷) و (۳.۵۸) دارای ارزشی بالاتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون بوده اند. همچنین، شاخص سرمایه مالی از قبیل دسترسی به موقع به منابع پولی و اعتبارات گردشگری، تخصیص به موقع اعتبارات، توانایی تامین وثیقه، معافیت های مالیاتی، سرمایه-

جدول ۲- معناداری تفاوت از حد مطلوب سرمایه های جامعه محلی در روستاهای هدف گردشگری

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳		تفاوت از حد		سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t آزمون	میانگین	مولفه ها
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	پایین تر	بالا تر	مطلوب					
۰.۶۸۸۹	۰.۴۷۱۱	۰.۵۸۰۰	۰.۰۰۰	۱۸۹	۱۰.۵۹۸	۳.۵۸۰۰	سرمایه سیاسی	
۰.۷۴۴۱	۰.۵۹۳۴	۰.۶۶۸۸	۰.۰۰۰	۱۸۹	۱۷.۶۵۷	۳.۶۶۸۸	سرمایه ساخته شده	
-۰.۰۳۱۱	-۰.۱۳۰۴	-۰.۰۸۰۸	۰.۰۰۲	۱۸۹	-۳.۲۴۰	۲.۹۱۹۲	سرمایه مالی	
۱.۲۰۱۳	۱.۰۵۸۱	۱.۱۲۹۷	۰.۰۰۰	۱۸۹	۳۱.۲۴۰	۴.۱۲۹۷	سرمایه طبیعی	
۰.۹۳۲۲	۰.۷۹۷۰	۰.۸۶۴۶	۰.۰۰۰	۱۸۹	۲۵.۴۶۹	۳.۸۶۴۶	سرمایه انسانی	
۱.۱۵۷۹	۱.۰۱۳۵	۱.۰۸۵۷	۰.۰۰۰	۱۸۹	۲۹.۹۴۱	۴.۰۸۵۷	سرمایه اجتماعی	
۱.۱۵۵۵	۰.۹۷۳۱	۱.۰۶۴۳	۰.۰۰۰	۱۸۹	۲۳.۲۳۴	۴.۰۶۴۳	سرمایه فرهنگی	

است. در این رابطه لازم به ذکر است که برای وزن دهی به شاخص ها از نظرات کارشناسان سازمان میراث فرهنگی استان زنجان و اساتید دانشگاه های استان که شناخت کافی از منطقه داشته اند، بهره گرفته شده است. همان طور که جدول (۳) نشان می دهد، مدل برازش رگرسیونی عوامل تاثیرگذار در توسعه گردشگری در روستاهای هدف شهرستان ابهر بیانگر تاثیر مثبت سرمایه های جامعه محلی به میزان (۰.۸۴ درصد) در توسعه گردشگری است.

در این بخش از یافته های تحقیق، به بررسی شدت و جهت تاثیرگذاری متغیرهای مستقل (شاخص های ۷ گانه سرمایه های جوامع محلی) بر روی شاخص توسعه گردشگری روستایی با استفاده از آزمون رگرسیون چندمتغیره خطی پرداخته شده است. به طوری که، شاخص های سرمایه جامعه محلی با استفاده از داده های پرسشنامه ای دسته بندی شده و شاخص توسعه گردشگری روستایی علاوه بر داده های پرسشنامه ای شامل تنوع فعالیت ها و خدمات گردشگری موجود در روستا است که با تکنیک تصمیم گیری چند معیاره تاپسیس اولویت بندی شده

جدول ۳- تحلیل واریانس تاثیرگذاری سرمایه های جامعه محلی در توسعه گردشگری

اشتباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰.۱۰۵۳۴	۰.۸۳۱	۰.۸۳۷	۰.۹۱۵

معنادار می باشد. به طوری که، می توان تاثیر سرمایه های جامعه محلی را در توسعه گردشگری روستاهای هدف مثبت ارزیابی کرد.

از طرفی دیگر، با توجه به نتایج ارایه شده در جدول (۴) می توان گفت که رابطه بین سرمایه های جامعه محلی و توسعه گردشگری در روستاهای هدف شهرستان ابهر با در نظر گرفتن مقدار آماره آزمون f به میزان (۱۳۳.۴۶) در سطح ۹۵ درصد

جدول ۴- تحلیل واریانس مثبتی بر وجود رابطه خطی بین سرمایه های جامعه محلی و توسعه گردشگری

مولفه ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	f آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۱۰.۳۶۷	۶	۱.۰۴۸۱	۱۳۳.۴۶۳	۰.۰۰۰
باقیمانده	۲۰.۲۰	۱۸۳	۰.۱۱		
کل	۱۲.۳۸۶	۱۸۹			

به ترتیب به میزان ۰.۰۵۹، ۰.۱۳۰، ۰.۰۱۲، ۰.۳۷۹، ۰.۱۷۱، ۰.۱۸۱ و ۰.۲۴۲ واحد در توسعه گردشگری روستاهای هدف نقش مثبتی ایفا خواهد کرد.

علاوه بر این، نتایج جدول (۵) با توجه به مقادیر ضریب استاندارد شده β نشان می‌دهد که یک واحد تغییر در انحراف معیار شاخص‌های سرمایه جوامع محلی از قبیل سرمایه‌های سیاسی، ساخته شده، مالی، طبیعی، انسانی، فرهنگی و اجتماعی،

جدول ۵- ضرایب شدت روابط میان شاخص‌های سرمایه جوامع محلی در توسعه گردشگری روستاهای هدف شهرستان ابهر

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	
	B	Bخطای	β	آماره t
عرض از مبدا	-۳.۵۹۸	۰.۱۷۲	-	-۲۰.۹۴۷
سرمایه سیاسی	۰.۰۲۷	۰.۰۱۶	۰.۵۹	۱.۶۹۳
سرمایه ساخته شده	۰.۰۶۳	۰.۱۸	۰.۱۳۰	۳.۶۰۱
سرمایه مالی	۰.۰۱۲	۰.۰۵۱	۰.۰۱۲	۰.۳۴۵
سرمایه طبیعی	۰.۳۳۵	۰.۰۴۳	۰.۳۷۹	۷.۸۷۴
سرمایه انسانی	۰.۱۷۰	۰.۰۴۷	۰.۱۷۱	۳.۵۸۳
سرمایه اجتماعی	۰.۱۲۴	۰.۰۳۲	۰.۱۸۱	۳.۹۱۱
سرمایه فرهنگی	۰.۳۷۲	۰.۰۵۷	۰.۲۴۲	۶.۵۵۹

متغیر وابسته: ضریب محاسبه شده توسعه گردشگری روستاهای هدف

سال و نظایر آن باعث شده است تا همبستگی بالایی به لحاظ اجتماعی در بین ساکنین با توجه به تفاوت‌های زبانی نظایر آن ایجاد شود که این امر به توسعه فعالیت‌های گردشگری در بین ساکنین منجر شده است. علاوه بر این، توجه ویژه مسئولین گردشگری شهرستان ابهر و استان زنجان این روستا را به عنوان یکی از روستاهای پایلوت گردشگری فرهنگی استان معرفی کرده است. همچنین روستای قروه در سرمایه‌های ساخته شده و زیرساخت‌های عمومی و سرمایه انسانی در جایگاه اول و در سرمایه اجتماعی و فرهنگی در جایگاه دوم در بین روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر قرار دارد. به طوری که، روستای قروه با توجه به سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در نزدیکی روستا (شهرک‌های صنعتی نورین و ایریکو) و استقرار در نزدیکی جاده ترانزیتی ابهر- تاکستان توانایی بالایی در نگهداشت سرمایه انسانی خود داشته است. علاوه بر این، برخورداری این روستا از بناهای تاریخی و آداب و سنن خاص توانسته است جایگاه خوبی را برای توسعه گردشگری روستای قروه در پی داشته باشد.

با توجه به این که سرمایه‌های جوامع محلی روستایی نقش تاثیرگذاری در توسعه گردشگری در روستاهای هدف شهرستان ابهر ایفا کرده است. در این بخش از تحقیق، بر اساس داده‌های مستخرج از پرسشنامه با استفاده از آزمون آماری کروسکال والیس اقدام به رتبه‌بندی روستاهای هدف گردشگری در شاخص‌های ۷ گانه سرمایه‌های جامعه محلی شده است. نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که از بین شاخص‌های مورد بررسی تفاوت معناداری در دو شاخص سرمایه‌های ساخته شده و سرمایه‌های فرهنگی روستا در سطح ۹۵ درصد وجود دارد و در سایر سرمایه‌های جامعه محلی تفاوت معناداری در بین روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر وجود ندارد.

نگاهی به نتایج جدول (۶) همچنین نشان می‌دهد که روستای درسجین در شاخص سرمایه‌های سیاسی، طبیعی، فرهنگی و اجتماعی در جایگاه اول در بین روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر قرار گرفته است. به طوری که، تفاوت در ساختار جمعیتی روستا با سایر روستاهای منطقه (زبان بومی روستا با گویش لری بختیاری است)، آداب و سنن قدیمی، برگزاری جشنواره سالانه انگور، مراسم ویژه ایام سال نو، لباس محلی، حفظ و نگهداری بافت با ارزش کالبدی، ترکیب مناظر جذاب کوهستانی و باغات میوه، وجود چشمه‌های جاری در همه ایام

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

عمده در دو گروه منابع ملموس (چشم اندازها و منابع طبیعی، حیات وحش، محیط ساخته شده، ساختمان‌ها و تسهیلات کشاورزی، بازارهای محلی، ویژگی‌های تاریخی، آداب و رسوم محلی خاص و شیوه‌های سنتی زندگی و ...) و منابع ناملموس (آداب و سنن اجتماعی از جمله آیین‌های فرهنگی محلی، جشنواره‌ها، مهمان‌نوازی، تصاویر درک شده، احساس اجتماعی،

سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک سیستم باز، دارای اشکال مختلفی از سرمایه‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، انسانی (Casado-Díaz et al., 2014)، فرهنگی و نمادین (Benson, 2014) هستند که نقش مهمی در تحولات اقتصادی- اجتماعی آنها ایفا می‌کنند. به طوری که، این سرمایه‌ها را می‌توان به طور

که روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در صورت تامین مالی و تسهیل آن و نیز ارایه مشاوره های مالی می توانند از سرمایه های خود در راستای توسعه گردشگری استفاده بهتری ببرند و از این طریق به توسعه اجتماعی و اقتصادی مناسب دست یابند. نتایج یافته های تحقیق در این بخش با یافته های حیدری ساربان و عبدپور (۲۰۱۹) و ایمرمانن (۲۰۱۶) در تاثیرگذاری سرمایه های جوامع روستایی در بهبود معیشت پایدار؛ شرفی و همکاران (۲۰۱۸) مبنی بر تاثیرپذیری معیشت از سرمایه اجتماعی، انسانی و سرمایه فیزیکی؛ محمودی و همکاران (۲۰۱۶)، پیگ و همکاران (۲۰۱۳) و دافی و همکاران (۲۰۱۷) در خصوص تاثیرگذاری سرمایه های اجتماعی در بهبود هم افزایی سایر اشکال سرمایه های محلی از قبیل سرمایه های اقتصادی، انسانی، فیزیکی و محیطی همخوانی دارد.

- نتایج بدست آمده از آزمون رگرسیون چند متغیره خطی نشان داد که بین متغیرهای مستقل (اشکال سرمایه های جامعه روستایی) و توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر با توجه به مقدار ضریب تعیین (۰.۸۴) رابطه خطی مناسب وجود دارد. همچنین، با توجه به مقادیر ضریب استاندارد شده R^2 بیشترین مقدار تاثیرگذاری سرمایه های روستایی در توسعه گردشگری به سرمایه های طبیعی (۰.۳۷۹)، اجتماعی (۰.۲۴۲)، فرهنگی (۰.۱۸۱)؛ و کمترین تاثیرگذاری به سرمایه های مالی (۰.۰۱۲) و سیاسی (۰.۵۹) اختصاص دارد. بنابراین، می توان نتیجه گرفت که، روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر با توجه به دارا بودن سرمایه های غنی طبیعی و اجتماعی و فرهنگی با چالش سرمایه های مالی و سیاسی مواجه اند که در صورت حمایت مناسب توانایی بالایی برای توسعه گردشگری دارند.

- نتایج بدست آمده از رتبه بندی سرمایه های جامعه روستایی هدف گردشگری شهرستان ابهر با استفاده از آزمون کروسکال والیس نشان داد که تفاوت معناداری در سطح ۹۵ درصد در بین روستاهای نمونه در دو شاخص سرمایه فرهنگی (۰.۰۱۵) و سرمایه های ساخته شده وجود دارد. در سایر سرمایه تفاوت معناداری در بین روستاها دیده نمی شود. به طوری که، روستاهای در سنجین در شاخص سرمایه های سیاسی، طبیعی، فرهنگی و اجتماعی در جایگاه اول و روستای قروه در سرمایه های ساخته شده و زیرساخت های عمومی و سرمایه انسانی در جایگاه اول و در سرمایه اجتماعی و فرهنگی در جایگاه دوم در بین روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر قرار دارد. بنابراین، دلیل این تفاوت ها را می توان به وجود تنوع سرمایه های طبیعی ناشی

کیفیت زندگی و ...) مورد توجه قرار داد (Garrod et al., 2006:180; McClinchey & Carmichael, 2010; Eimermann, 2016). از منظر گردشگری، سرمایه های مناطق روستایی و استفاده بهینه و مدیریت مناسب آن، می تواند عاملی برای ترویج مکان ها و جاذبه های گردشگری و توسعه فعالیت های غیر زراعی بوده و از طریق ارایه سنت ها و آداب و رسوم و شیوه زندگی محلی، تجربه به یادماندنی برای گردشگران مهیا سازد. بنابراین، توسعه گردشگری روستایی به نوبه خود باعث افزایش سرمایه گذاری های مستقیم و غیر مستقیم در مناطق روستایی شده و به تقویت سرمایه های محلی کمک می کند (Schmallegger et al., 2011:272). بنابراین، توسعه گردشگری روستایی بدلیل ارتباطات زیادی که با فعالیت های اقتصادی و اجتماعی دارد، می تواند با کشف دارایی ها و منابع موجود در جوامع روستایی، زمینه را برای تحولات اجتماعی و اقتصادی آنها و دگرگون سازی استفاده از منابع از طریق درک پویایی جوامع روستایی فراهم کند (Flora & Flora, 2013; Kline et al., 2019). به طوری که، مدیریت مناسب سرمایه های جامعه محلی از طریق توسعه گردشگری زمینه را برای بهره گیری از روابط هم افزایی سرمایه های محلی مهیا می سازد و به متنوع سازی اشتغال و درآمد محلی و بهبود معیشت ساکنین روستایی (Su et al., 2019:227) از طریق بهبود جهت گیری ها و ارایه برنامه های توسعه در درون یک جامعه یا منطقه (Lima & d'Hautesserre, 2011; Zahra & McGehee, 2013) کمک کرده و ظرفیت های توسعه جامعه محلی را ارتقا می دهد (Gutierrez-Montes et al., 2009; Bennett et al., 2012).

با توجه به موارد ذکر شده در بالا نتایج بدست آمده از تحلیل داده های پرسشنامه ای نشان داد که:

- تفاوت معناداری در سطح ۹۵ درصد در بین اشکال مختلف سرمایه های روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر از قبیل سرمایه های سیاسی، ساخته شده، مالی، اجتماعی، طبیعی، انسانی و فرهنگی وجود دارد. به طوری که، از دیدگاه پاسخگویان، سرمایه طبیعی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی موجود در روستاهای هدف گردشگری به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۴.۱۳)، (۴.۰۸) و (۴.۰۶) نسبت به سایر اشکال سرمایه نقش تعیین کننده ای در توسعه گردشگری ایفا کرده اند. از طرفی دیگر، مقادیر میانگین عددی برای سرمایه انسانی، ساخته شده و سیاسی نیز به ترتیب با مقادیر میانگین عددی (۳.۸۶)، (۳.۶۷) و (۳.۵۸) دارای ارزشی بالاتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون بوده اند و تنها سرمایه مالی با میانگین عددی (۲.۹۱) از مقدار مطلوبیت عددی مورد آزمون کمتر بوده است. بنابراین، می توان گفت

- سهیم کردن جامعه محلی در مدیریت و توسعه گردشگری و ترویج اثرات اقتصادی آن برای افزایش مشارکت مردم محلی.
- استفاده از توانمندی های سرمایه اجتماعی در بهبود عملکرد سایر اشکال سرمایه جامعه محلی.
- تقویت کارکرد سرمایه فرهنگی در راستای توسعه گردشگری روستایی.

سپاس گذاری

محققان وظیفه خود می دانند که از ساکنین، اعضای محترم شورای اسلامی و دهیاران روستاهای هدف گردشگری شهرستان ابهر که در ارایه اطلاعات و گردآوری داده های مورد نیاز محققان را یاری کردند، یاد کرده و ابراز سپاس کنند.

از عوامل جغرافیایی، تنوع فرهنگی (گویش های محلی، آداب و سنن و شیوه زندگی سنتی، برگزاری جشنواره های برداشت محصول، مراسمات خاص، حفظ و نگهداری بافت با ارزش کالبدی، سرمایه گذاری در تسهیلات گردشگری، دسترسی به زیرساخت ها، تنوع فعالیت های اقتصادی و نظایر آن نسبت داد. یافته های حاصل از این مطالعه با یافته های عظیمی و آوتسیان (۲۰۱۶) در نقش تنوع جاذبه ها در سرمایه گذاری در زیرساخت های ارتباطی، رومیانی و همکاران (۲۰۱۸) نقش تفاوت های جغرافیایی روستاها در جذب سرمایه های فردی و خانوادگی، زهرا و مک گهی (۲۰۱۳)، کلین (۲۰۱۷) و یانیس و همکاران (۲۰۱۹) درباره نقش سرمایه فرهنگی در جذب فعالیت های متنوع همخوانی دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل یافته ها می توان پیشنهادت زیر را در راستای توسعه گردشگری مبتنی بر سرمایه های محلی ارایه داد:

- برگزاری دوره های آموزشی غیر رسمی در مناطق روستایی برای شناسایی سرمایه های جامعه محلی و مدیریت آن در راستای توسعه گردشگری.

References

- 1-Andereck, K. L., & Vogt, C. A. (2000). The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel research*, 39(1), 27-36.
- 2-Anglin, A. E. (2015). Facilitating community change: The community capitals framework, its relevance to community psychology practice, and its application in a Georgia community. *Global Journal of Community Psychology Practice*, 6(2), 1-15.
- 3-Azimi, F., & Avetsian, S. (2016). The Process, Ground Work and Expected Investment on the Necessary Infrastructures and Places for Rural Tourism Development by Involved Groups in Tehran Province. *Journal of Research and Rural Planning*, 5(3), 197-214. (In Persian).
- 4-Beaulieu, L. J. (2014). Promoting community vitality and sustainability: The Community Capitals Framework. *Purdue University Center for Regional Development: West Lafayette, IN, USA*.
- 5-Barcus, H. (2014). Sustainable development or integrated rural tourism? Considering the overlap in rural development strategies. *Journal of Rural and Community Development*, 8(3).
- 6-Bennett, N., Lemelin, R. H., Koster, R., & Budke, I. (2012). A capital assets framework for appraising and building capacity for tourism development in aboriginal protected area gateway communities. *Tourism Management*, 33(4), 752-766.
- 7-Benson, M. (2014). Negotiating privilege in and through lifestyle migration. In *Understanding lifestyle migration* (pp. 47-68). Palgrave Macmillan, London.
- 8-Callaghan, E. G., & Colton, J. (2008). Building sustainable & resilient communities: a balancing of community capital. *Environment, Development and Sustainability*, 10(6), 931-942.
- 9-Casado-Díaz, M. A., Casado-Díaz, A. B., & Casado-Díaz, J. M. (2014). Linking tourism, retirement migration and social capital. *Tourism Geographies*, 16(1), 124-140.
- 10- Cavaliere, C. (2010). Sustainable agroecotourism ventures for low-carbon societies. In *meeting of the Recreation Values & Natural Areas Symposium*, Otago, New Zealand.
- 11- Dimitrovski, D. D., Todorović, A. T., & Valjarević, A. D. (2012). Rural tourism and regional development: Case study of development of rural tourism in the region of Gruža, Serbia. *Procedia Environmental Sciences*, 14, 288-297.
- 12- Duffy, L. N., Kline, C., Swanson, J. R., Best, M., & McKinnon, H. (2017). Community development through agroecotourism in Cuba: an application of the community capitals framework. *Journal of Ecotourism*, 16(3), 203-221.
- 13- Eimermann, M. (2016). Two sides of the same coin: Dutch rural tourism entrepreneurs and countryside capital in Sweden. *Rural Society*, 25(1), 55-73.

- 14- Emery, M., Gutierrez-Montes, I., & Fernandez-Baca, E. (2016). The Sustainable Livelihoods Approach and the Community Capitals Framework: The Importance of System-level Approaches to Community Change Efforts. In *Sustainable Rural Development* (pp. 9-16). Routledge.
- 15- Ertuna, B., & Kirbas, G. (2012). Local community involvement in rural tourism development: The case of Kastamonu, Turkey. *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 10(2).
- 16- Fiestas, I., & Sinha, S. (2011). Constraints to private investment in the poorest developing countries-A review of the literature. London, UK: Nathan Associates London.
- 17- Flora, C., and Flora, J. (2013). *Rural Communities: Legacy and Change*, 4th ed. Boulder, CO: Westview.
- 18- Garrod, B., Wornell, R., & Youell, R. (2006). Re-conceptualising rural resources as countryside capital: The case of rural tourism. *Journal of rural studies*, 22(1), 117-128.
- 19- Griffin, T. (2013). Visiting friends and relative's tourism and implications for community capital. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 5(3), 233-251.
- 20- Gutierrez-Montes, I., Emery, M., & Fernandez-Baca, E. (2009). The sustainable livelihoods approach and the community capitals framework: The importance of system-level approaches to community change efforts. *Community Development*, 40(2), 106-113.
- 21- Heidari Sarban, V. and Abdpour, A. (2019). Factors Improvement of Sustainable livelihoods from the Perspective of Local People, Case Study: Ardabil County. *researches in Geographical Sciences*. (54) :23-46. (In Persian). URL: <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3265-fa.html>
- 22- Hickey, S. and Du Toit, A. (2013). Adverse incorporation, social exclusion, and chronic poverty. *Chronic Poverty*, Springer: 134-159.
- 23- Hwang, D., & Stewart, W. P. (2017). Social capital and collective action in rural tourism. *Journal of travel research*, 56(1), 81-93.
- 24- Jaafar, M., & Rasoolimanesh, S. M. (2015). Tourism growth and entrepreneurship: Empirical analysis of development of rural highlands. *Tourism Management Perspectives*, 14, 17-24.
- 25- Kantar, S., & Svržnjak, K. (2017). Development of sustainable rural tourism. *The Canadal European Journal of Regional Development and Tourism*, 9(1), 26.
- 26- Kheiri, J., & Nasihatkon, B. (2016). The effects of rural tourism on sustainable livelihoods (Case study: Lavij rural, Iran). *Modern Applied Science*, 10(10), 10-22.
- 27- Kline, C. (2017). Applying the community capitals framework to the craft heritage trails of western North Carolina. *Journal of Heritage Tourism*, 12(5), 489-508.
- 28- Kline, C., McGehee, N., & Delconte, J. (2019). Built capital as a catalyst for community-based tourism. *Journal of Travel Research*, 58(6), 899-915.
- 29- Lane, B. (1994). What is rural tourism? *Journal of sustainable tourism*, 2(1-2), 7-21.
- 30- Lima, I. B., & d'Hauteserre, A. M. (2011). Community capitals and ecotourism for enhancing Amazonian forest livelihoods. *Anatolia*, 22(2), 184-203.
- 31- Loison, S. A. (2019). Household livelihood diversification and gender: Panel evidence from rural Kenya. *Journal of Rural Studies*, 69, 156-172.
- 32- López-Guzmán, T., Sánchez-Cañizares, S., & Pavón, V. (2011). Community-based tourism in developing countries: a case study. *Tourismos*, 6(1).
- 33- Mahmoodi S, Rokneddine Eftekhari A, Ghaffari G, Pourtaheri M. (2016). Study of Impacts of Various Development Capitals on Social Capital Case Study: Villages Located in Razavi Khorasan Province. *Journal Space Economy & Rural Development*, 14(4), 19-190. URL: <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2586-fa.html>
- 34- Management and Planning Organization of Zanjan (2016), *Zanjan Province Population and Housing Census Results: Population*. (In Persian). Website: <http://abepi.ir/en/content/431>
- 35- Mattos, D. (2015). Community Capitals Framework as a Measure of Community Development. *Cornhusker Economics*. 811. https://digitalcommons.unl.edu/agecon_cornhusker/811
- 36- McClinchey, K. A., & Carmichael, B. A. (2010). Countryside capital, changing rural landscapes, and rural tourism implications in Mennonite country. *Journal of Rural and Community Development*, 5(1).
- 37- McCrea, R., Walton, A., & Leonard, R. (2014). A conceptual framework for investigating community wellbeing and resilience. *Rural society*, 23(3), 270-282.
- 38- Muresan, I. C., Oroian, C. F., Harun, R., Arion, F. H., Porutiu, A., Chiciudean, G. O., ... & Lile, R. (2016). Local residents' attitude toward sustainable rural tourism development. *Sustainability*, 8(1), 100.
- 39- Pigg, K., Gasteyer, S. P., Martin, K. E., Keating, K., & Apaliyah, G. P. (2013). The community capitals framework: An empirical examination of internal relationships. *Community Development*, 44(4), 492-502.

- 40- Radović, G., Košić, K., & Demirović, D. (2018). Financing as a Key Factor of Sustainable Rural Tourism Development in the Republic of Serbia. *Economics of Agriculture*, 65(1), 413-426.
- 41- Rivera, M., Knickel, K., María Díaz-Puente, J., & Afonso, A. (2019). The role of social capital in agricultural and rural development: lessons learnt from case studies in seven countries. *Sociologia Ruralis*, 59(1), 66-91.
- 42- Roumiani, A., Shayan, H., Dehbanzadeh, A., and Roushanai, H. (2018). Family Investment with Strategic Urban Origin for Sustainable Rural Development: A Case Study of Sain Qaleh Rural District - Abhar County. *Journal of Geography and Regional Development*, 15(2): 21-44. (In Persian).
- 43- Saxena, G., Clark, G., Oliver, T., & Ilbery, B. (2007). Conceptualizing integrated rural tourism. *Tourism Geographies*, 9(4), 347-370.
- 44- Schmallegger, D., Harwood, S., Cervený, L., & Müller, D. K. (2011). Tourist populations and local capital. *Demography at the edge: Remote human populations in developed nations*, 271-288.
- 45- Sharafi, Z., Nooripour, M., & Karamidehkordi, E. (2018). Assessing livelihood capitals and their sustainability in rural households (the case of the Central District of Dena County). *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 13(2). (In Persian)
- 46- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism management*, 23(3), 233-244.
- 47- Shen, S., Wang, H., Quan, Q., & Xu, J. (2019). Rurality and rural tourism development in China. *Tourism Management Perspectives*, 30, 98-106.
- 48- Sirima, A., & Backman, K. F. (2013). Communities' displacement from national park and tourism development in the Usangu Plains, Tanzania. *Current Issues in Tourism*, 16(7-8), 719-735.
- 49- Su, M. M., Wall, G., & Xu, K. (2016). Heritage tourism and livelihood sustainability of a resettled rural community: Mount Sanqingshan World Heritage Site, China. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(5), 735-757.
- 50- Su, M. M., Wall, G., & Jin, M. (2016b). Island livelihoods: Tourism and fishing at long islands, Shandong Province, China. *Ocean & Coastal Management*, 122, 20-29.
- 51- Su, M., Sun, Y., Min, Q., & Jiao, W. (2018). A community livelihood approach to agricultural heritage system conservation and tourism development: Xuanhua Grape Garden urban agricultural heritage site, Hebei Province of China. *Sustainability*, 10(2), 361.
- 52- Su, M. M., Wall, G., Wang, Y., & Jin, M. (2019). Livelihood sustainability in a rural tourism destination-Hetu Town, Anhui Province, China. *Tourism Management*, 71, 272-281.
- 53- Surchev, P. (2009). Rural areas-problems and opportunities for development. *Trakia Journal of Sciences*, 8(3), 234-239.
- 54- Yanes, A., Zielinski, S., Diaz Cano, M., & Kim, S. I. (2019). Community-based tourism in developing countries: A framework for policy evaluation. *Sustainability*, 11(9), 2506.
- 55- Zahra, A., & McGehee, N. G. (2013). Volunteer tourism: A host community capital perspective. *Annals of Tourism Research*, 42, 22-45.
- 56- Zanjan Province Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts. (2020), List of 43 villages targeted by the province's tourism. (In Persian). Website: <https://zanjan.mcth.ir> (accessed February 20, 2020).